

„Kas Rootsi aeg oli Eesti talupoegade jaoks hea aeg?”

Tomi M. Alber

TA-18E

Sissejuhatus:

Rootsi aeg on periood Eesti ajaloos, mille kestel oluline osa praegusest Eesti territooriumist kuulus Rootsile. Tinglikult kestis Rootsi aeg 1629–1699; selle algus ja lõpp on siiski vaieldav. Üldjoontes loetakse Rootsi aja alguseks Liivi sõda, mille lõppedes jäi Eestimaa Rootsi võimu alla. Rootsi aja lõppu on ajaloolased dateerinud erinevalt.

Rootsi võimu tulekuga 17. sajandi esimesel poolel suurenesid talupoegade kohustused, eriti teoorjus. Koos mõisapõldude suurenemisega kasvasid ka talupoegade teokoormised, mille kindlaksmääramine sõltus tegelikult iga mõisniku suvast. Nõnda oli Rootsi võimu all olek seni pigem halvendanud kui parandanud talurahva olukorda. Redutseeritud mõisates seati sisse vakuraamatud.

Talupoeg pidi nagu ordu ajalgi, teatud arvu päevi nädalas tasuta mõisas töötama. Teoorjus ei jättnud talupoegadele eriti aega oma põldude korrashoidmiseks. Viljalõikusele oma põllul said talupojad asuda alles siis, kui mõisa põllud olid koristatud. Lisaks sellele pidid talupojad loonusrendina andma mõisale osa oma põllult saadud viljasaagist, samuti maksma ka riigimakse.

1632. aasta 1. veebruari seadus reguleeris talupoegade seisundi ning õiguse väikeste rikkumiste korral politsei ning kohtuvõimu rolli täitmisele mõisnike poolt Liivimaal ja 1645. aastal fikseeris Eestimaa kuberner Gustav Oxenstierna uuendatud maakorraldus sunnismaisuse Põhja-Eestis. Pärisorjus oli Eestis juurdunud juba ordu ajal, pärisorjuslikud sidemed olid vahepeal sõjaoludes lõtvunud, kuid nüüd neid tugevdati taas.

Et mõisnike võimu talupoegade üle veelgi kindlustada, andsid Rootsi võimud välja seadusi ja korraldusi, millega keelati talupoegade omavoliline lahkumine mõisniku juurest. Selleski polnud midagi uut – sunnismaisus oli olemas olnud juba ordu ajal, tuletagem meelde Riisipere mõisnik Yxkülli nõuet Tallinna linnale oma talupoja tagasisaamiseks 1520. aastatel. Talupoeg ei tohtinud ilma mõisniku loata maad müüa ega osta, pealegi võis mõisnik temalt maa igal ajal ära võtta. Mõisnikud võisid talupoegadele anda ka ihunuhtlust. Ka see oli vana orduaegne tava. 1639. aasta seaduse ja 1671. aasta maapolitsei korraldusega fikseeriti sunnismaisus nii pärisorja peres sündinud lastele kui ka aadliku maale elama asunud pärisorjadele ning vabadele inimestele.

Rootsi valitsus andis talurahva kaitseks välja määrused, milles keelati mõisnikel talupoegi omavoliliselt taludest välja ajada ja koormisi tõsta. Talupoegadele anti isegi õigus mõisniku tegusid kohtusse kaevata.

17. sajandi lõpul toimus mõisamaade kaardistamine ning moodustati nn Suur Rootsi kataster. Maade kaardistamise eesmärgiks oli täpsustada maade maksustamisnorme ja täita rootsi riigikassat, mistõttu kaardistati täpsemalt põllumaa. Mõisasüdamed ja suured külad kaardistati võrdlemisi täpselt. Külade vahele jäävad metsaalasid ei mõõdetud ja hajaasutuses on kaardid ebatäpsed. Põhiliselt püüti määrata mõisate piire, need rootsiaegsed kaardid on esimesed maakasutust ja asustust peegeldavad kaardid Eesti aladel.

Kokkuvõte:

Eesti talupoegade elu halvenes enamasti. Tehti seadusi, et neid kontrolli all hoida.

Ma ei teadnud, kas ma pidin kirjutama, sest teises tunnis ma olin kohal, aga ma igaks juhuks tegin valmis. Tomi